

Andana
editorial

L'edició d'aquest llibre ha comptat amb el suport de:

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Ajuntament d'Altea

 vagó de versos

Per si un dia ens trobem

Carmelina Sánchez-Cutillas

Il·lustracions de Gemma Capdevila

© del text: Hereus de Carmelina Sánchez-Cutillas
© de les il·lustracions: Gemma Capdevila
© de la tria i el pròleg: Paqui Cano
© de la tria i la proposta didàctica: Reme Gadea

© Andana Editorial
Av. Aureli Guaita Martorell, 18
46220 Picassent
andana@andana.net
www.andana.net

1a edició: desembre de 2024
ISBN: 978-84-19913-68-5
Dipòsit legal: V-3765-2024
Imprès a la UE

Prohibida la reproducció,
distribució, comunicació pública o
transformació d'aquest llibre sota
cap forma ni per cap mitjà sense
l'autorització escrita de l'editor. Si
necessiteu fotocopiar o escanejar
algun fragment d'aquesta obra
podeu adreçar-vos a Cedro (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93
272 04 47). Tots els drets reservats.

*La mare Paula continua bastint la nostra fantasia
i l'imaginari de Carmelina a través del seu besnet,
Joan Borja. A ell li agraïm que ens haja revelat els
secrets de tota la matèria i els versos; l'amor al blau
que comparteix amb l'escriptora i haver-nos obert
les portes de la casa de la mar.*

Pròleg

Carmelina Sánchez-Cutillas

Carmelina Sánchez-Cutillas era una xiqueta que estimava la mar, el goig del carrer i les històries que es contaven les vesprades de pluja. Per això, quan va ser fadrina, va voler relatar-ho en els seus textos i poemes. Va escriure un llibre preciós, *Matèria de Bretanya*, on narrava les seues vivències infantils al poble que l'havia sorpresa quan tenia sis anys, Altea. I aquell poble, per obra de la paraula, es va convertir en la «casa de la mar».

La vida no és amable si naixes i creixes durant els anys en què s'està gestant una guerra, ni tan sols per a una xiqueta de casa bona. La seua condició social li va suposar, segons el

moment, un avantatge o un inconvenient. Per sort, la menudella no diferencia entre persones, com massa sovint ho fan els adults, i, com qualsevol criatura, la curiositat pel món abraçava tot l'espai d'aquell paradís perdut que per a ella va ser Altea. Altea era la mar i els bancals, les partides de pilota al carrer, els porrats, la saladura, la llibertat i la gent. Però, Altea, per damunt de tot, era també l'avi Francesc.

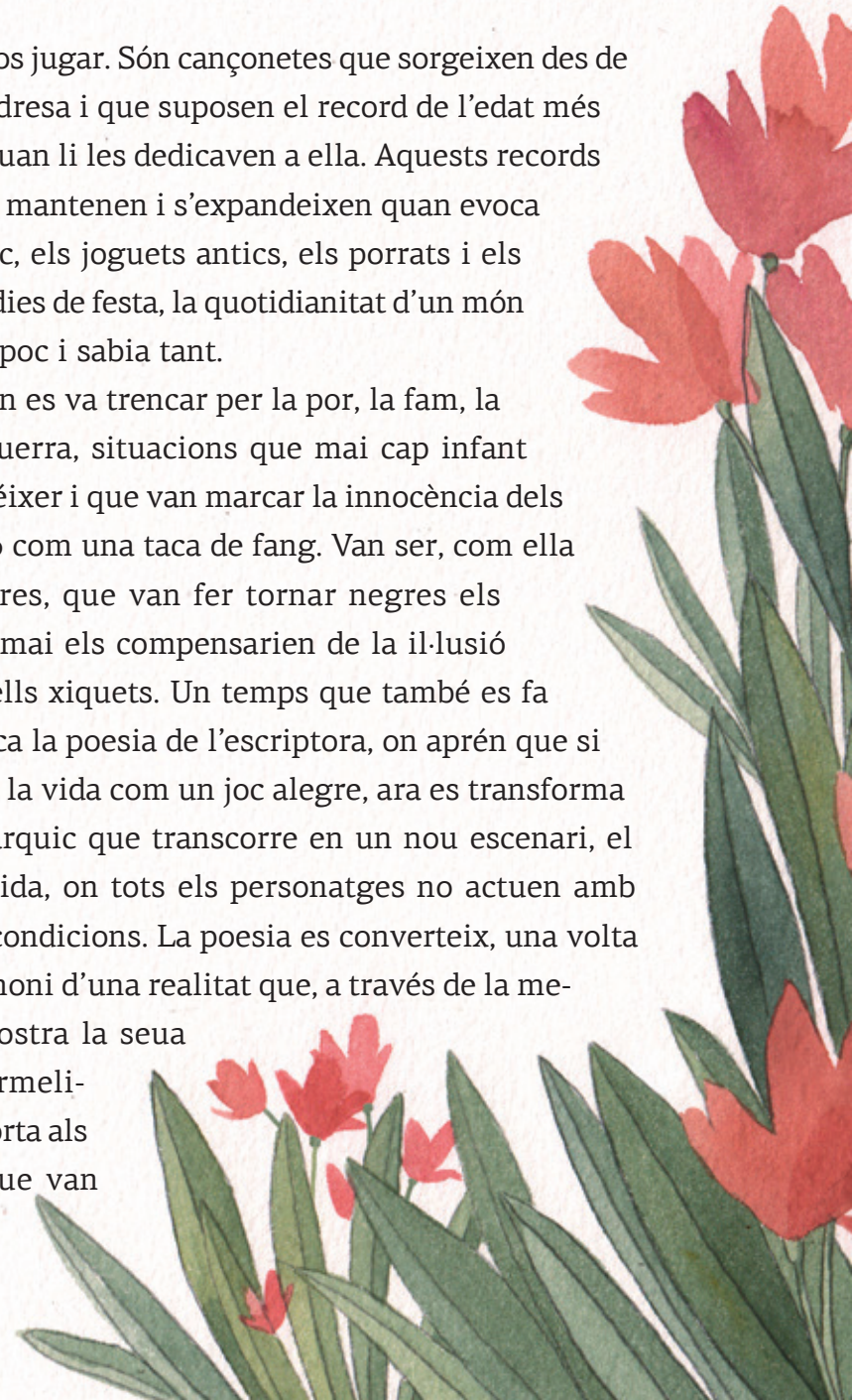
Francesc Martínez i Martínez era, com ella mateixa reconeixia, «la persona a qui més volia en el món», un «humanista alteà», que va saber encomanar a la seua neta la passió per la història, per la llengua, per la literatura i el desig de ser una dona del poble. Així, ja de menuda va conèixer alguns importants intel·lectuals valencians, el Centre de Cultura Valenciana i tota aquella saviesa, que li van despertar l'interés i l'afany per no deixar mai d'aprendre. Somiava ser una dona del poble amb gran erudició i curiositat científica.

Totes aquelles vivències i totes aquelles coses en les quals es fixava Carmelina anaven ficant-se-li dins i, quan el temps i la distància les van fer desaparèixer, ella va saber traure-les i posar-les sobre el paper. Així, rescatava tot un món que mantenia viva aquella xiqueta que mai va voler perdre l'«ofici de nina».

Carmelina no escrivia per als infants, tot i que podem trobar alguns poemes directament adreçats a les criatures, cançonetes per a cantar als més menuts que els majors empraven per ador-

mir-los o fer-los jugar. Són cançonetes que sorgeixen des de l'absoluta tendresa i que suposen el record de l'edat més primerenca, quan li les dedicaven a ella. Aquests records d'infantesa es mantenen i s'expandeixen quan evoca els anys de joc, els joguets antics, els porrats i els costums dels dies de festa, la quotidianitat d'un món que tenia tan poc i sabia tant.

Aquell món es va trencar per la por, la fam, la mentida, la guerra, situacions que mai cap infant hauria de conèixer i que van marcar la innocència dels xiquets del 36 com una taca de fang. Van ser, com ella diu, anys aspres, que van fer tornar negres els coloms i que mai els compensarien de la il·lusió robada a aquells xiquets. Un temps que també es fa present i marca la poesia de l'escriptora, on aprén que si abans entenia la vida com un joc alegre, ara es transforma en un joc jeràrquic que transcorre en un nou escenari, el teatre de la vida, on tots els personatges no actuen amb les mateixes condicions. La poesia es converteix, una volta més, en testimoni d'una realitat que, a través de la metàfora, ens mostra la seua crueltat. I Carmelina ens transporta als sentiments que van

trasbalsar aquell moment i les persones que el van viure, que és, al capdavant, el que importa dels fets que vivim. La poesia com a crònica social d'un poble.

Potser justament per aquell temps que li va tocar de viure, la seua veu poètica no emergeix només per a recordar mons perduts; esdevé, amb els anys, una veu intensa i rebel. Una veu que s'ha conformat amb l'experiència vital d'una època dura, incomprendible per a l'imaginari d'una xiqueta destinada a tindre-ho tot, que s'ha adaptat a viure en una quotidianitat que ha integrat les injustícies. En aquest context, una dona de la seua condició social no està destinada a desenvolupar l'ofici de la paraula i, tanmateix, Carmelina no entén la vida si la vida no és escriure.

El món canviava i des d'aquesta postura rebel, els poemes de Carmelina mostren com s'enfronta allò que representa la tradició a les noves mirades; la compatibilitat o incompatibilitat de les tasques casolanes amb l'escriptura; la creació poètica a partir de la quotidianitat d'una dona compromesa, amb una veu que no demana res més que ser escoltada.

Així, juga amb les lletres i experimenta tots els camps, des de la poesia culta a la més popular, on trobem la de caràcter infantil o tradicional fins a arribar, amb aquesta calidesa, als versos convertits en nadaletes que va escriure cada any fins al darrer

Nadal abans de la seua mort. La tendresa i caliu d'aquestes composicions no abandonen l'esperit de denúncia social, el clam que pretén despertar-nos de l'amable boira que sovint ens encega.

I «amb el cor, de bat a bat obert», el record i la paraula sempre tornen i retornen al lloc on va ser feliç. A Altea és on configura l'imaginari de la petita pàtria: «tota la terra encerclada per l'Aitana i per Bèrnia i per Puigcampana, i tot el semicercle de la mar que tremolava entre la ratlla de l'horitzó i la Serra Gelada i el Morro Toix i el Penyal d'Ifac al més lluny.» Tornar a Altea, encara que siga de paraula i pensament, és com tocar mare. L'espai dels berenars i contes de la mare Paula, que nodria els estómacs i la fantasia dels infants, i que es va convertir en el personatge que va mantindre encés l'esperit de xiqueta que romanía dins l'escriptora.

I roda el món i torna a Altea perquè l'ànima de Carmelina Sánchez-Cutillas, a més d'estar feta de paraules, era com els colors del poble, com els colors de la mar. El blanc i el blau d'aquella mar que va trobar sa casa en una badia i, com les ones, va inundar la infantesa i els poemes d'aquella xiqueta que se l'estimava i que mai es cansaria de recordar-nos que... «la mar d'Altea és la mar. La meua mar».

P. Cano Server

La vida era com un
grapat de pomes
de la tardor

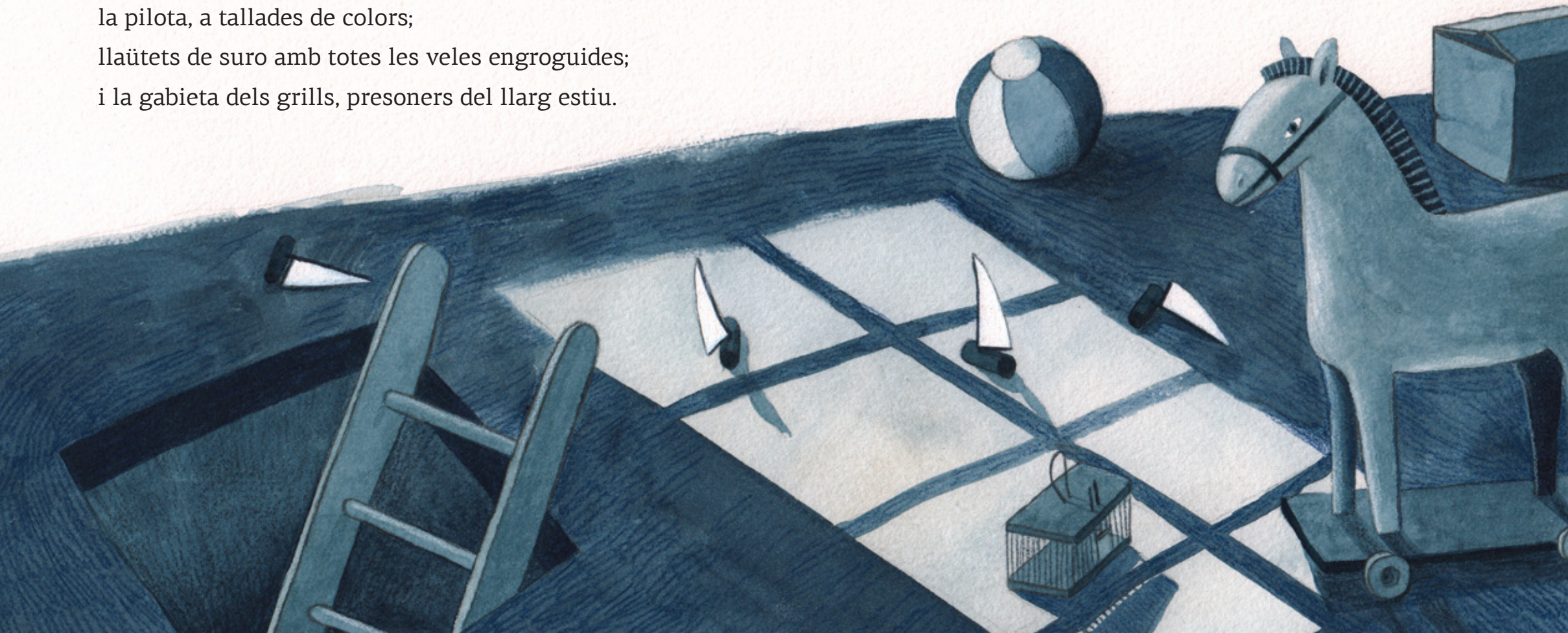

El meu ofici de nin

Com les eines amables del meu ofici de nin,
encara guarde entre la pols de la cambra de dalt
quatre o cinc joguets d'aquell altre temps.

Encara guarde un cavall de cartró;
la pilota, a tallades de colors;
llaütets de suro amb totes les veles engroguides;
i la gabieta dels grills, presoners del llarg estiu.

Però no vullc pujar els pocs graons
que em separen de tot, com de la pena.
No puge mai; tinc por que el fràgil mite d'eixos anys
de sobte es trenque avui entre els meus dits
sense saber qui em va tancar les portes d'aquell món.

Noni, noni, noni neta

Noni, noni, noni neta
que li vinga la soneta.
Si la soneta li ve,
jo que bé l'adormiré.

La soneta està al carrer
i diu: «Mare ara entraré,
si entrara per la gatera
em mossegarà el gat,
i si entre pel fument
eixiré tota negreta.»

Entra per la porta, reina,
que t'espera el meu infant.

Noni neta, noni neta,
noni neta, noni na...

Caragol, caragol

Caragol, caragol,
trau les banyes
i ves-te'n al sol.
La lloca s'afanya
per covar els ous,
i la mare canta
i engronsa el bressol.
Caragol... Caragol...
Lloqueta i bressol...

Cançoneta per a cantar-la els més menuts

Tic tic, tic tic, tic tic...
La gata ja ha parit
un gatet molt esquitit.
La mare li dona llet
perquè es faça ben grosset.
Jo li done cansalada
i sopes i peix blanquet,
i ell se'n va per la teulada,
jugant amb la seua amada
fins que tindran un gatet...
I tornarem amb la llet,
les sopes, la cansalada
i l'idil·li a la teulada.
Tic tic, tic tic, tic tic...

